

อนุกรมวิธานพืช

อักษร

๑

เล่ม ๒

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา

สนามเสือป่า เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๖๖-๗๐ โทรสาร ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๘๓

<http://www.royin.go.th>

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๘

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ราคาเล่มละ ๓๐๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

อนุกรมวิธานพืช อักษร ข (เล่ม ๒) ฉบับราชบัณฑิตยสภา. --

กรุงเทพฯ : สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๘.

๒๐๘ หน้า.

๑. พืช. ๒. พฤกษศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง.

๕๘๑

ISBN 978-616-389-011-5

พิมพ์ที่

หจก. อรุณการพิมพ์

๔๕๗/๖-๗ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๖๐๓๓-๔ โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๒๑๘๗-๘

www.aroonkarpim.co.th

คำนำ

สำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้จัดพิมพ์หนังสืออนุกรมวิชาานพีชอักษร ข เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ จากนั้นคณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิชาานพีชได้รวบรวมชื่อพรรณพีช อักษร ข เพิ่มเติมอีกจำนวน ๑๓๗ ชนิด และจัดทำคำอธิบายลักษณะของพรรณพีชดังกล่าวจนแล้วเสร็จ สำนักงานราชบัณฑิตยสภาจึงได้จัดพิมพ์เป็นหนังสืออนุกรมวิชาานพีช อักษร ข เล่ม ๒ เพื่อเผยแพร่อีกเล่มหนึ่ง

สำนักงานราชบัณฑิตยสภาหวังว่า หนังสืออนุกรมวิชาานพีช อักษร ข เล่ม ๒ ซึ่งเกิดจากความทุ่มเทกำลังกาย ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และเวลาอันมีค่าของคณะกรรมการฯ และผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นหนังสือที่มีคุณค่าทางวิชาการและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพรรณพีชและประชาชนผู้สนใจทั่วไป.

(ศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ อดุลพันธุ์)

นายกราชบัณฑิตยสภา

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา

มิถุนายน ๒๕๕๘

คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานพืช

(ชุดปัจจุบัน)

ประกอบด้วย

๑. ดร.จำลอง เพ็งคล้าย	ประธานกรรมการ
๒. ศ. ดร.ธวัชชัย สันติสุข	กรรมการ
๓. ผศ. ดร.จิรายุพิน จันทระประสงค์	กรรมการ
๔. รศ.กัลยา ภราโดย	กรรมการ
๕. รศ.บุศบรรณ ณ สงขลา	กรรมการ
๖. นางจารีย์ บันสิทธิ์	กรรมการ
๗. รศ. ดร.อบฉันท์ ไทยทอง	กรรมการ
๘. นางลีนา ผู้พัฒน์พงศ์	กรรมการ
๙. ดร.สมราน สุดดี	กรรมการ
๑๐. ดร.ปราโมทย์ ไตรบุญ	กรรมการ
๑๑. ผู้แทนภาควิชาพฤกษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(ผศ. ดร.ต่อศักดิ์ สีลานนท์
นางปริญญาช กลิ่นรัตน์)	กรรมการ
๑๒. ผู้แทนภาควิชาพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
(ผศ. ดร.ฉัตรชัย เงินแสงสรวย
รศ. ดร.สร้อยญา วัชรโรทัย)	กรรมการ
๑๓. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา
(ดร.ก่องกานดา ชยามฤต
รศ. ดร.อารีย์ ทองภักดี)	กรรมการ
๑๔. ผู้อำนวยการกองวิทยาศาสตร์
(นางสาวบุญธรรม กรานทอง)	กรรมการ
๑๕. เจ้าหน้าที่สำนักงานราชบัณฑิตยสภา
(นางสาวอารี พลดี)	กรรมการและเลขานุการ

คำชี้แจง

การจัดทำอนุกรมวิธานพืช

ก. วัตถุประสงค์

เพื่อจัดทำชื่อและบรรยายลักษณะพรรณพืชที่มีอยู่ในประเทศไทยตามหลักของวิชาอนุกรมวิธาน โดยเรียงลำดับชื่อไทยในลักษณะของพจนานุกรม

ข. วิธีดำเนินการ

๑. รวบรวมข้อมูลพรรณพืชจากสภาพธรรมชาติ พิพิธภัณฑ์พืช ตำรา และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพืช
๒. พิจารณาชื่อที่นิยมใช้กันให้เป็นชื่อหลัก
๓. จัดทำคำอธิบายลักษณะพรรณพืช ถิ่นกำเนิด เขตการกระจายพันธุ์ รวมทั้งประโยชน์และโทษที่มี
๔. จัดหาภาพประกอบ

ค. ขอบเขต

จัดทำคำอธิบายเฉพาะพรรณพืชที่มีชื่อไทยและมีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยตามธรรมชาติ รวมทั้งพืชที่นำเข้ามาปลูกเป็นเวลานานจนรู้จักกันแพร่หลาย

ง. หลักเกณฑ์การเขียนคำอธิบาย

๑. เรียงลำดับชื่อพรรณพืชภาษาไทยตามลำดับอักษรในรูปพจนานุกรมเป็นลำดับแรก ตามด้วยชื่อวิทยาศาสตร์ พร้อมด้วยชื่อผู้ตั้งชื่อพรรณไม้ หากมีชื่อพ้อง ชื่อสามัญ ชื่ออื่น ๆ ก็ได้แสดงไว้ด้วย
๒. พรรณพืชที่มีชื่อไทยซ้ำกัน ไม่ว่าจะอยู่ในวงศ์เดียวกันหรืออยู่ต่างวงศ์กัน จะมีเลขกำกับไว้ท้ายชื่อนั้น ๆ เช่น ขางปอย ๑ ขางปอย ๒
๓. ชื่อวงศ์ใช้ตามหนังสือ The Plant-Book ของ D. J. Mabberley, Cambridge University Press, 1997 และตามเอกสารที่ตีพิมพ์เพิ่มเติมและมีการใช้แพร่หลาย
๔. ชื่อผู้ตั้งชื่อพรรณไม้ใช้ตามหนังสือ Authors of Plant Names ของ R. K. Brummitt and C. E. Powell, Royal Botanic Gardens, Kew, 1992 ส่วนบางชื่อที่ยังไม่มีรายละเอียดจะได้เพิ่มเติมในโอกาสต่อไป
๕. ชื่อสารประกอบทางเคมีจะถอดเป็นภาษาไทยเฉพาะคำที่รู้จักกันแพร่หลาย นอกนั้นจะคงภาษาอังกฤษไว้
๖. อักษรย่อ จะใช้เฉพาะคำที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น มม. (มิลลิเมตร) ซม. (เซนติเมตร) ม. (เมตร)
๗. คำอธิบายที่เป็นลักษณะปกติของพืช เช่น ดอกสมบูรณ์เพศ ใบเกลี้ยง ใบสีเขียว จะไม่บรรยายไว้แต่จะระบุเมื่อเป็นดอกแยกเพศ มีขน หรือมีลักษณะพิเศษอื่น ๆ
๘. การบรรยายลักษณะพรรณพืชอาจแตกต่างกันไปบ้าง แม้ว่าเป็นพืชสกุลหรือวงศ์เดียวกัน เนื่องจากต้องคงเอกลักษณ์การบรรยายของผู้เขียนแต่ละคนไว้

การเขียนชื่อพฤกษศาสตร์หรือชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช*

ชื่อพฤกษศาสตร์หรือชื่อวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยคำ ๒ คำ เป็นระบบชื่อที่เรียกว่า binomial nomenclature คำแรกเป็นชื่อสกุล (generic name) คำที่สองเป็นคำระบุชนิด (specific epithet) ในการเขียนชื่อพฤกษศาสตร์ที่สมบูรณ์จะต้องมีชื่อบุคคลผู้ตั้งชื่อพืชนั้น (author) ต่อท้ายด้วย เช่น ไม่ช่อมมีชื่อวิทยาศาสตร์ ว่า *Gmelina arborea* Roxb. จะมี Roxburg เป็นผู้ตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ของชื่อโดยมีชื่อย่อที่ถูกต้อง คือ Roxb. หลักการเขียนชื่อ author ให้ยึดตามหนังสือ Authors of Plant Names ของสวนพฤกษศาสตร์คิว สหราชอาณาจักร

ชื่อสกุล (generic name) ให้เขียนขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ ส่วนคำระบุชนิด (specific epithet) ให้เขียนขึ้นต้นด้วยตัวเล็ก ยกเว้นชื่อที่มาจากชื่อบุคคล หรือชื่อที่เคยเป็นชื่อสกุลมาก่อน ในอดีตอาจเขียนขึ้นต้นด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ แต่ปัจจุบันนิยมให้เขียนเป็นตัวพิมพ์เล็กหมด (เช่น พุดราชา *Clerodendrum Schmidtii* ให้เขียนเป็น *Clerodendrum schmidtii*) ทั้งชื่อสกุล (generic name) และคำระบุชนิด (specific epithet) ให้ขีดเส้นใต้ หรือพิมพ์เป็นตัวหนา หรือพิมพ์เป็นตัวเอน เพื่อให้รู้ว่าเป็นชื่อในภาษาละติน ส่วนชื่อผู้ตั้งชื่อพืช (author) ให้เขียนตามปรกติ คือ ไม่ขีดเส้นใต้ ไม่เป็นตัวหนา หรือไม่เป็นตัวเอน เช่น

ยางนา	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb. ex G. Don	มะม่วง	<i>Mangifera indica</i> L.
	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb. ex G. Don		<i>Mangifera indica</i> L.
	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb. ex G. Don		<i>Mangifera indica</i> L.

การขีดเส้นใต้ ปรกตินิยมใช้เมื่อเขียนด้วยมือหรือพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ดีด ส่วนการพิมพ์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์นิยมให้เป็นตัวเอนหรือตัวหนา ปัจจุบันตามเอกสารทางวิชาการทั่วไปนิยมใช้เป็นตัวเอนมากที่สุด ถ้ามี subspecies (ใช้ตัวย่อ subsp. หรือ ssp.) หรือ variety (ใช้ตัวย่อ var.) ให้คำว่า subsp., ssp. หรือ var. เขียนเป็นตัวปรกติ คือ ไม่ขีดเส้นใต้ ไม่หนา หรือไม่เอน เช่น ตั้วขน *Cratoxylum formosum* (Jack) Benth. et Hook. f. ex Dyer supsp. *pruniflorum* (Kurz) Gogelein หรือ *Cratoxylum formosum* (Jack) Benth. et Hook. f. ex Dyer ssp. *pruniflorum* (Kurz) Gogelein กล้วยป่าดอกขาว *Bombax anceps* Pierre var. *anceps*

ถ้าเป็นชื่อพันธุ์ปลูก (cultivar name) ให้เขียนชื่อพันธุ์ขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ในเครื่องหมาย ‘ ’ (ไม่ใช่ “ ”) และให้เขียนเป็นตัวปรกติ คือ ไม่เอียง ไม่เอน ไม่หนา ชื่อ author ไม่ต้องอ้าง เช่น คัทลียาคควินสิริกิติ์ *Cattleya* ‘Queen Sirikit’ ดอนญ่าควินสิริกิติ์ *Mussaenda philippica* ‘Queen Sirikit’ ไทรย้อยใบต่าง *Ficus benjamina* ‘Variegata’ ไฮเดรนเยีย *Hydrangea macrophylla* ‘Ami Pasquie’ ตัวย่อ cv. แต่ก่อนอนุญาตให้ใช้ได้ แต่ปัจจุบันไม่ใช่ เช่น กุหลาบควินสิริกิติ์ *Rosa* cv. Queen Sirikit หรือ *Rosa* cv. ‘Queen Sirikit’ เป็นการเขียนที่ผิด ที่ถูกต้องคือ *Rosa* ‘Queen Sirikit’ โดยต้องตัดคำว่า cv. ออก การเขียนและตั้งชื่อพันธุ์ปลูกควบคุมโดย International Code of Nomenclature for Cultivated Plants

ถ้าเป็นชื่อลูกผสม (hybrid name) จะมีเครื่องหมายคูณ (x) แสดงให้ทราบว่าเป็นลูกผสม เช่น *Agrostis* L. x *Polypogon* Desf.; *Mentha aquatic* L. x *M. arvensis* L. x *M. spicata* L. เครื่องหมายคูณ (x) ต้องไม่เอียง ถ้าไม่มีเครื่องหมายนี้ในคอมพิวเตอร์ให้ใช้ตัวอักษร x แทนได้ แต่ต้องเป็นตัวพิมพ์เล็กเท่านั้น

* ดร.สมราน สุดดี เรียบเรียง

ในเอกสารทางวิชาการทั่วไป ชื่อสกุล (generic name) เมื่อกล่าวถึงเป็นครั้งที่ ๒ อาจใช้ตัวย่อจากอักษรตัวแรกที่เป็นตัวพิมพ์ใหญ่ได้ถ้าไม่ทำให้เกิดความสับสน เช่น เมื่อกล่าวถึง ประดู่ป่า *Pterocarpus macrocarpus* Kurz แล้ว เมื่อกล่าวถึงประดู่กิ่งอ่อนทีหลัง อาจใช้ตัวย่อได้ เช่น *P. indicus* Willd. ส่วนการกล่าวถึงชื่อสกุล ถ้ากล่าวถึงโดยรวมโดยไม่ระบุว่าเป็นชนิดใด อาจใช้ spp. ต่อท้ายชื่อสกุลได้ เช่น ถ้าต้องการเขียนป้ายปักไว้หน้าแปลงกล้าไม้ในสกุลยางซึ่งมีหลายชนิด แต่ไม่มีการระบุให้แน่ชัดว่าเป็นชนิดใดบ้าง อาจเขียนเป็น *Dipterocarpus* spp. แต่ถ้าเป็นการกล่าวถึงต้นไม้ชนิดเดียวที่ทราบชื่อสกุล แต่ไม่ทราบว่าเป็นชนิดใด ให้ใช้ sp. ต่อท้าย เช่น ต้องการเขียนป้ายแสดงชื่อต้นไม้ต้นหนึ่งตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติซึ่งทราบแน่นอนว่าเป็นพืชสกุลยางแต่ไม่ทราบชนิด อาจเขียนเป็น *Dipterocarpus* sp. กรณีนี้ห้ามเขียนเป็น *Dipterocarpus* spp. โดยเด็ดขาด เพราะ spp. หมายถึงหลายชนิด

การเขียนชื่อวงศ์

ชื่อวงศ์จะต้องลงท้ายด้วย -aceae ตามกฎการตั้งชื่อพืช* ของ *International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (ICN)* โดยชื่อวงศ์ต้องมีสกุลต้นแบบรองรับ แต่มีข้อยกเว้นสำหรับชื่อพืชบางวงศ์ที่ไม่ได้ลงท้ายด้วย -aceae โดยชื่อเหล่านี้ใช้มาเป็นเวลานานและเป็นที่ยอมรับกันมากกว่า ICN จึงให้ใช้ชื่อวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -ae ทั้ง ๘ วงศ์นี้ เป็น alternative name ได้ ซึ่งหมายถึงชื่อที่สามารถเลือกใช้แทนชื่อวงศ์ที่ถูกต้องตามกฎนี้ได้แก่

alternative name	ชื่อตามกฎ ICN	สกุลต้นแบบ (type genus)	ตัวอย่าง
Compositae	Asteraceae	<i>Aster</i> L.	สาบเสือ ทานตะวัน โดไม่รู้ล้ม
Cruciferae	Brassicaceae	<i>Brassica</i> L.	ผักกาด คะน้า กะหล่ำปลี
Gramineae	Poaceae	<i>Poa</i> L.	หญ้า ใฝ่ แคม อ้อย ข้าว
Guttiferae	Clusiaceae	<i>Clusia</i> L.	ตัว รง ชะมวง มังคุด กระทิง
Labiatae	Lamiaceae	<i>Lamium</i> L.	สัก ช้อ ตีนนก กะเพรา
Leguminosae	Fabaceae	<i>Faba</i> Mill.	แดง ประดู่ มะค่าโมง ถั่ว
Palmae	Arecaceae	<i>Areca</i> L.	หมาก ปาล์ม หวาย มะพร้าว
Umbelliferae	Apiaceae	<i>Apium</i> L.	ผักชี ผักชีฝรั่ง

* กฎเกณฑ์ในการตั้งชื่อพืชที่ได้มาจากการประชุม International Botanical Congress (IBC) ซึ่งเป็นการประชุมระดับนานาชาติ และได้รับการตีพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือ ในการประชุมครั้งที่ ๑๘ ที่กรุงเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๒๐๑๑ ชื่อหนังสือได้เปลี่ยนจาก *International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (ICN)* เป็น *International Code of Botanical Nomenclature (ICBN)* เหตุผลของการเปลี่ยนชื่อเนื่องจาก คำว่า “Botanical” อาจทำให้ผู้ใช้เกิดความสับสนว่ากฎเกณฑ์นี้ใช้เฉพาะพืชเท่านั้น แต่ความจริงแล้วกฎเกณฑ์นี้ครอบคลุมไปถึงการตั้งชื่อของเห็ดรา และสาหร่าย ด้วย

คำอธิบายการเขียนชื่อวงศ์ที่พบในหนังสืออนุกรมวิธานพืช อักษร ข เล่ม ๒

๑. วงศ์ที่ลงท้ายด้วย -ae แล้ววงเล็บวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae ต่อท้าย เช่น

ขางนาม *Senecio namnaensis* H. Koyama วงศ์ **Compositae (Asteraceae)** หมายความว่า พืชชนิดนี้อยู่ในวงศ์ Compositae หรือชื่อตามกฎ ICN คือ Asteraceae

๒. วงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae แล้ววงเล็บวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae อีกวงค์หนึ่ง ต่อท้าย เช่น

ขจร *Telosma cordata* (Burm. f.) Merr. วงศ์ **Apocynaceae (Asclepiadaceae)** หมายความว่า พืชชนิดนี้เดิมอยู่ในวงศ์ Asclepiadaceae แต่ปัจจุบันวงศ์นี้ได้ยุบไปรวมกับวงศ์ Apocynaceae

ขนางจัน *Homalium dictyoneurum* (Hance) Warb. วงศ์ **Salicaceae (Flacourtiaceae)** หมายความว่า พืชชนิดนี้เดิมอยู่ในวงศ์ Flacourtiaceae แต่ปัจจุบันวงศ์นี้ได้ยุบไปรวมกับวงศ์ Salicaceae

๓. วงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae แล้ววงเล็บข้อความ “ย้ายมาจาก” มีวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae ต่อท้าย

หมายความว่า พืชชนิดนั้น ๆ เดิมอยู่ในวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae วงศ์หนึ่ง แต่ตามระบบการจำแนกของเอพิจีทรี (Angiosperm Phylogeny Group; APGIII) ค.ศ. ๒๐๐๙ ย้ายมาอยู่ในวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae อีกวงค์หนึ่ง เช่น

ข้าวจีเล็ก *Helicteres lanceolata* A. DC. var. *gagnepainiana* (Craib) Phengklai วงศ์ **Malvaceae (ย้ายมาจาก Sterculiaceae)** หมายความว่า พืชชนิดนี้เดิมอยู่ในวงศ์ Sterculiaceae ปัจจุบันย้ายมาอยู่ในวงศ์ Malvaceae

ขางสุเทพ *Embelia sootepensis* Craib วงศ์ **Primulaceae (ย้ายมาจาก Myrsinaceae)** หมายความว่า พืชชนิดนี้เดิมอยู่ในวงศ์ Myrsinaceae ปัจจุบันย้ายมาอยู่ในวงศ์ Primulaceae

๔. วงศ์ที่ลงท้ายด้วย -ae แล้ววงเล็บวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae ต่อด้วยข้อความ “ย้ายมาจาก” มีวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae ต่อท้าย

หมายความว่า ชื่อวงศ์ที่ต้องลงท้ายด้วย -aceae เป็นชื่อที่ถูกตั้งตามกฎ ICN แต่ใช้ชื่อวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -ae มาเป็นเวลานานและเป็นที่คุ้นเคยหรือนิยมมากกว่า กฎ ICN จึงให้ใช้ได้ และชื่อวงศ์นี้ปัจจุบันอยู่ในวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae ซึ่งย้ายมาจากวงศ์ที่ลงท้ายด้วย -aceae อีกวงค์หนึ่ง ตามระบบการจำแนกของเอพิจีทรี เช่น

ขั้วนดอน *Callicarpa candicans* (Burm. f.) Hochr. วงศ์ **Labiatae (Lamiaceae ย้ายมาจาก Verbenaceae)** หมายความว่า พืชชนิดนี้เดิมอยู่ในวงศ์ Verbenaceae ปัจจุบันอยู่ในวงศ์ Labiatae หรือชื่อที่ถูกตั้งตามกฎของการตั้งชื่อวงศ์คือ Lamiaceae